

אבל מן הצנור היורד מן הגג לרה"ר – מותר לקלוט או לצרף ידו (רש"י ותוס'), מפני שהוא מופלג מהגג. ואולם אם יש בפי הצינור רוחב ד' על ד' טפחים – אסור, מפני שהוא כמוציא מרשות (כרמלית) לרשות (הרבים).

היה הצנור למעלה מעשרה טפחים – אסור לצרף ידו אליו וליטול, אפילו אינו רחב ארבעה – גזרה אטו יש בו ארבעה, שאז הוא רשות היחיד ממש (רש"י ותוס' עפ"י התוספתא. וכן פסק בשלחן-ערוך). ולדעת הרמב"ם מותר למעלה מעשרה אם אינו רחב ארבעה.

ב. בור ברה"ר הסמוך לחלון – אם עמוק עשרה טפחים, מותר לדלות מים ממנו דרך החלון. ובור וחוליייתו מצטרפים לעשרה (רבי יוחנן. ואף על פי שאין חוליייתו בריאה וחזקה כל כך. עפ"י ר"ן). אבל אם הבור מופלג ארבעה טפחים – אסור, שהרי מעביר מרה"ל לרה"ר דרך רה"ר, אלא אם כן יש שם חוליה עשרה טפחים, כך שהדלי אינו עובר דרך רה"ר.

א. פחות מארבעה טפחים בין הבור לכותל – מותר, מפני שהוא מקום פטור (עפ"י רש"י ריטב"א ר"ן. וכן נקטו הפוסקים). ויש דעה האוסרת אף בפחות מארבעה, אם אינו גבוה ג' טפחים (ריטב"א בשם התוס').

ב. יש מקום להתיר בכרמלית אפילו במופלג (ע' פרי מגדים שנה; שבט הלוי ח"ט צה, ט). וכן באשפה הגבוהה עשרה, מותר לשפוך מים לתוכה מן החלון בשבת. (וכן שאר דברים הנבלעים במקומם ושאינם מתגלגלים לרה"ר. פוסקים). ודוקא אשפה של רבים שאין חוששים שמא תינטל, אבל של יחיד שהיא עשויה להיפנות – אין להורות היתר בדבר. גם באשפה המופלגת מן הכותל מותר, שהרי היא גבוהה ל' ואין רה"ר תופשת למעלה מעשרה (ר"ן).

ג. אילן המיסך על הארץ, שנופו נוטה מכל צדדיו למטה, ואינו גבוה מן הארץ שלשה טפחים (ויש תחת הענפים חלל רחב לפחות ארבעה טפחים בגובה עשרה) – מטלטלים תחתיו. [ובלבד שאין הנוף יכול לנוע ברוח מצויה, וכגון שקיבעו בהוצים וכדו'. עפ"י סוכה כד: ומוכא בפוסקים]. אמר רב הונא בריה דרב יהושע: אין מטלטלים בו יתר מבית סאתים, כלומר, אם הקיפו בית סאתים, אין מטלטלים בו אלא בתוך ד' אמות, ואף על פי שהוקף מתחילה לכך, אין זה כהקף לדירה ממש [שמטלטלים בו לעולם], משום שדירה שתשישה לאויר היא, (שאינן דרים שם ממש אלא שומרי השדה מסתופפים שם. ואם השומר נמצא שם ביום ובלילה ואינו הולך לביתו ללון – מצדד הב"ח שאם נעשה מתחילה לכך, הרי זה 'מוקף לדירה').

דף ק

- קסא. א. מהו דין השתמשות וישיבה באילן ובשרשיו בשבת?
 ב. מי שעלה על גבי אילן בשבת או מבעוד יום – האם ירד ממנו בשבת אם לאו? ומה הדין בבהמה ובגדר וכדו'?
- קסב. א. מהו דין הליכה על גבי עשבים בשבת?
 ב. אלו הנהגות ואיסורים בעניני תשמיש מובאים בסוגיא?

א. אין עולים באילן בשבת, לא נתלים ולא נשענים עליו. והוא הדין לשרשים הגבוהים מן הארץ שלשה טפחים, או שיש חלל תחתיהם שלשה טפחים אעפ"י שצדן אחד שוה לארץ – לא ישב עליהם. גזרת חכמים היא, שמא יתלוש מן המחובר.

שרשים הבאים מלמעלה משלשה לתוך שלשה – רבה מתיר, מפני שהוא משתמש בפחות מג' לקרקע, ורב ששת אוסר מפני שמכח איסור הם באים. כיוצא בזה נחלקו בקבוצת שורשים הבולטים לכיוונים שונים, באותם שרשים המסתעפים משרשים גבוהים ומשתפלים לתוך שלשה.

א. ואולם אלו הבאים מלמעלה משלשה ונכנסים לקרקע ויוצאים, מותר להשתמש בהם תוך שלשה

גם לרב ששת, כיון שנשרשו בקרקע בטלים אגבה. תרא"ש.

ב. המאירי פירש 'כמשונתא' בענפי האילן, לא בשורשיו.

וכן נחלקו באילן המוקף בשנים או בשלשה מצדדיו בקרקע או בכותל, ובשאר צדדיו הוא חשוף וגבוה שלשה, כגון אילן הנטוע בתעלה או בנקע, או בקרן זווית, והוא הדין לאילן הגדל בתוך בית ויוצא מגגו דרך פי הארובה – לרבה, מודדים שלשה טפחים משפת הקרקע העליונה / הכותל / הגג, ולרב ששת כיון שהגביה ג' טפחים מהקרקע – הכל אסור. ומודה רבה באילן שצידו אחד שוה לארץ, שאסור, הואיל ושלשת צדדיו גבוהים מן הארץ.

הלכה כרבה, שכן הורה רב יוסף לאביי למעשה (רי"ף ועוד).

וגם לרבה אין התר להשתמש אלא באותם צדדים המכוסים, אבל בצדדים החשופים, ששם הוא

נראה למעלה מג' מפני הקרקע – אסור (משנ"ב שלו סק"ג ובשער הציון).

ב. אין עולים באילן בשבת, וכן אסור לעלות עליו מבעוד יום וישב שם כל היום. עבר ועלה – בברייתא אחת שנו: מותר לירד, ובברייתא אחרת: לא ירד. וניתנו בגמרא כמה אפשרויות לתרצן: עלה מבעוד יום – לא קנסוהו. עלה בשבת – קנסוהו; גם כשעלה משחשכה – בשוגג לא קנסו ובמזיד קנסו; או נחלקו הברייתות בשאלה אם גזרו שוגג אטו מזיד.

ונקטו הפוסקים להלכה, שאם עלה בשבת ובמזיד – לא ירד, ואם מבעוד יום או בשוגג – ירד.

ויש סוברים שאף מבעוד יום, אם עלה כן בכוונה לישב שם בשבת – קנסוהו. ולהלכה העיקר

כדעה ראשונה (עפ"י או"ח שלו, א ובמשנ"ב).

אחד אילן ואחד כל בהמה, אסור לעלות.

אבל בבהמה אם עלה – ירד בכל אופן, משום צער בעלי חיים (עפ"י רמב"ם כא, ט; ריטב"א ו"פ).

אבל בור שיח ומערה וגדר – מטפס ועולה מטפס ויורד, ואפילו הם מאה אמה (ואין בדבר איסור משום

טירחה. מפרשים).

עוד הסיקו בגמרא שאין חילוק בין אילן לח ליבש, אלא אם כן הוא יבש שאין עליו לא פירות ולא עלים,

(– יחור שנשרו כל ענפיו. רש"י), שאין לגזור בו. וסיפרו על רב שאסר לבני אפסטיא אף בכגון זה, מפני

שלא היו בני תורה שידעו להזוהר, לכך גדר שם גדר ואסר לגמרי.

א. 'ועל אותו גדר אנו סומכין לאסור בכל אילן'. וזה דעת רבינו'. מובא במגיד משנה – הלכות שבת

כא, ו. וכ"כ הראב"ד ושאר פוסקים, לפי שאין רוב העולם בקיאים להבחין בין אילן לאילן. ואולם המאירי

הביא להלכה שבמקומות שאינן בני תורה אסור בכל האילנות, ומשמע שבמקומות אחרים

מותר באילן חלק ויבש. וכן דעת כמה פוסקים, להתיר בימות החמה שאז ניכרת יבשותו (ע'

משנ"ב שלו סק"א).

ב. נטילת דבר מעל גבי אילן בשבת – מחלוקת הראשונים. ולהלכה נפסק שאסור (ע' ריטב"א כאן;

רא"ש שבת נג; או"ח שלו, א).

ג. קנים הרכים – נחלקו הפוסקים אם גם הם בכלל גורת השתמשות באילן. ולהלכה הכריעו אחרונים שאם הם רכים כירקות יש להתיר, ואם לאו, אפילו אינם קשים כאילן – אסור. אך יש להסתפק בירקות שהם ראויים לאכילה, או בשיחים שיש עליהם פירות, שמא בכלל הגזרה היא, שמא יקטום. ואולי באופן זה אסור אף בפחות משלשה טפחים (עפ"י משנ"ב שלו ס"ק טו יט).

ג. אמר רמי בר אבא (י"ג: חמא) אמר רב אסי: אסור לאדם שיהלך על גבי עשבים בשבת, משום שנאמר ואין ברגלים חוטא).

וכן שנו בברייתא אחת לאיסור, ואולם בברייתא אחרת שנו להתיר, ופרשו: כאן בלחים (אסור מפני תלישת מחובר) כאן ביבשים. אפשרות נוספת: כאן בימות החמה כאן בימות הגשמים. (בימות החמה אסור, מפני שמשיר את הזרע מהגבעולים, או משום שקרובים להישבר או. מפרשים. והרא"ש כתב להפך), כאן בימות הגשמים. ועוד: כאן כשנועל נעלים וכאן כשאינו נועל, שהעשבים מסתרכים בקשרי אצבעותיו ונתלשים; כאן כשיש לו עוקצים בנעליו והעשבים נתפשים ונתלשים, כאן כשאין עוקצים; כאן כשהעשבים ארוכים ומסתרכים, כאן כשאינם מסתרכים. והסיקו: עתה שאנו נוקטים כרבי שמעון שמתיר דבר שאינו מתכוין, בכל האופנים מותר.

א. אם העשבים גדולים, יש להזהר שלא לרוץ עליהם, שזהו 'פסיק רישיה' שיתלשו. ואפשר שאף לילך עליהם במהירות צריך לזהר. משנ"ב שלו ס"ק כה.
ב. מבואר בתוספתא שהתולש ברגליו אינו אסור אלא מדרבנן.

ד. אמר רמי בר חמא אמר רב אסי: אסור לאדם שיכוף אשתו לדבר מצוה שנאמר ואין ברגלים חוטא. ואמר רבי יהושע בן לוי: כל הכופה אשתו לדבר מצוה, הוויין לו בנים שאינן מהוגנין. (גם בלא דעת – נפש לא טוב). וכן שנו בברייתא. [ובנדרים (כ):] מנו בני אנוסה בכלל בני תשע מדות שעליהם נאמר וברותי מכם המרדים והפושעים בי].

ואין ברגלים חוטא – זה הבעול ושונה. ודוקא שלא לדעת (= לרצון) האשה, אבל מדעת – טוב הדבר, כדברי רבא: הרוצה לעשות כל בניו זכרים, יבעול וישנה.

אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יוחנן: כל אשה שתובעת בעלה לדבר מצוה הויין לה בנים שאפילו בדורו של משה לא היו כמותן, (כדרך שמצינו בלאה שתבעה ליעקב ונולד לה יששכר שמבניו היו 'ודעי בינה לעתים'). ופרשו, שמרצה עצמה לפניו, מראה לו עניני חיבה, אבל אינה תובעת בפה, שזו היא מדה טובה בנשים.

מלפנו מבהמות ארץ – זו פרידה שכורעת ומשתנת מים. ומעוף השמים יחכמו – זה תרנגול שמפייס ואחר כך בועל.

אמר רבי יוחנן: אילמלא לא ניתנה תורה היינו למידין צניעות מחתול, וגזל מנמלה, ועריות מיונה, דרך ארץ מתרנגול – שמפייס ואחר כך בועל. מה אומר לה? אמר רב יהודה אמר רב: אקנה לך זיגא (= מלבוש עליון) שגייע לך עד כרעיך. לאחר מעשה אומר לה: תישמט כרבלתו של אותו תרנגול (= כלומר, שלי) אם יש לו ואינו קונה לך. (כך ניתן לראות בתנועותיו כאילו אומר לה כן, שמנענע וכופף ראשו לה לארץ (עפ"י רש"י). ובא ללמדנו דרך ארץ של פיוס. ריעב"ץ. וע' בחדושי הנצי"ב).